

Lektio

Aikuiset ulos lelukaapeistaan

Katriina Heljakka

Toy Story (Leluelämää) -elokuvatrilogian kakkososassa kosteasilmäinen Buzz Lightyear väittää elämän olevan elämisen arvoista vain siinä tapauksessa, että on saanut lapsen rakastamaan itseään. Buzz, joka on leluastronautti, on tottunut antautumaan leikkivän lapsen käsiin. Näin ollen lelu – mikäli suosittuun leluhahmoon itseensä on uskominen – on hyödytön esine, ellei sitä herätetä eloon nimenomaan lapsen harjoittaman leikin taikapiirissä.

Leikkiaineiden läsnäolo ja näkyvyys kulttuurissamme on kiistaton. Kaikenlaiset pelit ja lelut ovat kiehtoneet eriikäistä leikkivää ihmistä – *homo ludensia* – läpi vuosisatojen. Lelut, kuten antropologi ja lelututkija Minna Ruckenstein osoittaa, ovat lapsen ensimmäistä omaisuutta. Länsimaissa lelut tulevatkin jo varhaisessa vaiheessa vaikuttaneeksi visuaalisiin, materiaalisiin ja kertomuksellisiin kokemuksiimme ympäröivästä maailmasta.

Myös leikin merkitys nykyajassa on korostunut. Tunnetun leikkiteoreetikon

ja lelututkija Brian Sutton-Smithin mukaan olemme saapuneet leikillisen käänteeseen (*ludic turn*) aikakaudelle. Aikuisiässä tapahtuva leikkitoiminta kasvat-
taa yhä enemmän kiinnostustaan esimerkiksi pelitutkimuksen ja luovan organisaatiokulttuurin tutkimuskentissä. Siinä missä leluleikin katsotaan loppuvan viimeistään teini-iässä, on pelaajista tulossa iättömiä. Pelien kohderyhmät nähdäänkin laajoina leluyleisöihin verrattuna. Esimerkiksi lautapelit liitetään usein ajatukseen sukupolvirajat ylittävistä leikkivälineistä. Digitaalisten pelien pelaajien keski-ikä taas on kipua-massa lähemmäksi neljää kuin kolmeakymmentä ikävuotta. Aikuisen kiinnostus pelaamiseen ei kannakaan mukaan samanlaista häveliäisyyttä kuin aikuisiällä tapahtuva leluleikki näyttäisi tekevän.

Leluesineet osana materiaalista arkeamme ovat kiinnostaneet minua lapsuudesta saakka. Ammatillinen toimintani pelisuunnittelijana vei minut aikuisiällä hiljalleen lähemmäksi säännöttömien leikkivälineiden maailmaa: työskenneltyäni yli vuosikymmenen lautapeleihin liittyvissä suunnittelutehtävissä siirtyi huomioni hiljalleen perinteisinä koetuista peleistä vapaan leikin alueelle, ja siten *luduksesta paideaan* Roger Caillois'in terminologiaa lainatakseni.

Päätökseni ryhtyä lelututkijaksi lähti ajatuksesta, jonka liitin leluihin täysin säännöistä vapaina ja siksi avoimina esineinä. Avoimuus ohjasi minua myös aiemmin lelututkimuksessa paitsioon jäänyttä tutkimuskysymystä kohti. Huomioni kiinnittyi aikuisten lelusuhteisiin, leluilla harjoittamaan toimintaan ja siten nykyleluihin liittyviin käyttäjäkulttuureihin.

Aikuisten lelusuhteet

Ensisijainen tutkimustehtäväni oli selvittää miten aikuiset käyttävät nykyleluja. Jo tutkimuksen alkuvaiheessa kävi ilmi, että kysymykset aikuisten lelusuhteisiin ja leikkitoimintaan liittyen ovat merkityksillä ladattuja. Sopivuuden ja sovinnaisuuden teemat eivät koskaan ole kaukana leluja ja leikkiä koskevasta puheesta: Aikuisen leluleikkijään liitetään helposti outouden ajatus.

Leikillisen käänteeseen keulahahmot – aikamme parjatut 'peter panit', kuten erilaisiin leluihin hurahtanut ääriesimerkki Hugh Hefner, ovat vieneet leluaiheista keskustelua erinäisiin ja usein huolestuneisiin suuntiin. Leluteollisuudessa tunnistettu ilmiö nimeltään ASYL, tarkoittaen pidempään nuorekkaana pysyviä aikuisia (*Adults Staying Younger Longer*) toimii kuitenkin vasta-voimana yhä aikaisemmin aikuistuville

lapsille (KGOY, *Kids Growing Older Younger*). Pitkittynyt lapsuus koetaan usein ainoana aikuisten leluintressejä selittävänä tekijänä. Toisinaan leluista keskustellaan infantilisoituneen aikuisen yhteydessä. Kulttuurin oletettu infantilisoituminen johtaa joidenkin tahojen mukaan epätoivottuun yhteiskunnalliseen tilanteeseen: infantilisoitunut ihminen, monessa tapauksessa ehtymättömän viihteen ja lelujensa ympäröimänä kuvailtu mies, muodostaa sivistysellemme uhkan.

Lulut ovat leikin työkaluja, muistuttaa antropologi ja lelututkija Jean-Pierre Rossie. Kun lelun olemassaolon tarkoitusta pohditaan, ei leikin mahdollisuutta voida sulkea pois eikä lelun roolia leikkiliseen toimintaan innostavana esineenä vähätellä. Lelun funktiota ei toisin sanoen voi erottaa leikin ilmiöstä. Kun leluihin viitataan paitsi leikin välineenä, myös leikissä käytettynä instrumenttina, tullaan samalla tunnistaneeksi leikkivän subjektin olemassaolo – ihminen (tai eläin) sukupuoleen tai ikään katso-matta.

Perehdyttyäni aiempaan leikintutkimukseen ja lelujen kulttuurihistoriaan ymmärsin että myös aikuisen leluihin liittyvä toiminta voidaan nähdä leikkinä ja siten se sopii tarkasteltavaksi leikin käsitteen ja leikkiin liittyvän teoreettisen viitekehyksen kautta. Lelu-

leikin tutkimuksellinen tarkastelu tulee leikin paljastaneeksi ihmisen ikään perustuvan jaottelun tarpeettomuuden. Sen sijaan että lasta ajateltaisiin Nick Leen mukaan tulevana (*becoming*) ja aikuis-ta olevana (*being*), tulisi meidät mielest-äni nähdä samankaltaisina, jatkuvasti mieleltämme kehittyvinä, maailmassa ja maailman tarjoamien mahdollisuuksien kanssa leikkivinä olentoina.

Katoava ja löydetty leikki

Pervasiivista pelaamista väitöskirjassaan tutkinut Markus Montola kirjoittaa leikin katoavaisesta (*ephemeral*) luonteesta. Montola toteaa leikin olevan hetkelistä ja katoavaa; kun leikki päättyy, on siihen mahdotonta päästä käsiksi ilman leikkitapahtumaa todistaneiden raportteja, valokuvia tai leikissä syntyneitä ja käytettyjä artefakteja.

Juuri lelujen artefaktinen, visuaalinen ja useimmissa tapauksissa staattinen olemus tekee niistä leikkiä helpomman tutkimuskohteen. Vaikka lutut ovat väistämätön osa lähes jokaisen ihmisen esineellistä menneisyyttä tai nykyhetken elinympäristöä, vaatii niillä tapahtuvan käytön – leluleikin – havainnointi, erittely ja tutkiminen herpaantumaton tark-kaavaisuutta tutkijalta.

Suunnittelijana kiinnostuin siitä, miten leluihin istutetaan leikkilinen poten-

tiaali ja miten leikkijä vapauttaa tämän potentiaalinsa leluja käyttäessään. Leluintoilijana ajattelin omaavani jo valmiiksi käsityksiä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat lelun kiinnostavuuteen. Tutkijana nämä näkemykset joutuivat tiukan tarkastelun alaiseksi. Leluvalmistuksen, lelujen esteettisen ulottuvuuden ja niihin käytettyjen valmistusmateriaalien tarkastelun jäädessä taustalle keskityin tutkimaan leluja käyttöesineenä ja leikin välineenä sekä tarkastelemaan erityisesti leluleikkijän motivaatiota muodostaa suhteita leikittävään esineeseen. Tarkasteluni keskiönä valikoituivat lutut, joilla on kasvot. Rajasin tutkimuskohteekseni hahmolelut (*character toys*): erilaiset nukket, pehmolelut ja toimintahahmot sekä näiden lelujen parissa tapahtuvan leikin.

Tilat ja paikat, joissa aikuinen leluilla leikkii, eivät välttämättä ole näkyviä, ellemmä itse osallistu leikkiin. Muiden leluleikkien jäljitys alkoi omassa tutkimuksessani Flickr-valokuvanhallintapalvelun kautta jaettujen leluaiheisten kuvien ääreltä. Valokuvallisen leluleikin (*photoplay*) lähiluenta auttoi muodostamaan käsityksen siitä, millaiset leikkittävät ovat johtaneet toisten leikkijöiden tuottamien visuaalisten esitysten syntyyn. Useissa tarkastelemisiani tapauksissa leikin valokuvalliset dokumentoinnit paljastivat aikuisen leikkijän käden jäljen.

Yhdistämällä lelusuunnittelijoiden, leluja työssään käyttävien taiteilijoiden ja leluharrastajiksi tunnustautuvien aikuisten parissa suoritettut teemahaastattelut autoetnograafiseen leluleikkiin (*autoplay*) ja sosiaalisessa mediassa esitettyjen lelurepresentaatioiden sisällönanalyysiin kykenin kehittämään näkemyksiäni paitsi aikuisten lelukaappien sisällöstä, myös niiden sisältämien lelujen parissa tapahtuvasta leikistä. Omakohtainen leluleikki muodostui välttämättömäksi metodologiseksi valinnaksi omassa tutkimuksessani: hankin itselleni uusia leluja. Minusta tuli lelututkijan ohella lelukeräilijä, leluasetelmien rakentaja ja leluvalokuvaaja – leikkivä aikuinen.

Leluelämyksen erittely

Sovelsin tutkimuksessani teoriaa toimintamahdollisuuksista/tarjoumista (*affordance*) tarkastellakseni leluja leikillisen potentiaalin sisältävinä ja kaikenikäisten käyttäjien leikkiminä esineinä. Affordanssi teoreettisena käsitteenä auttoi jäsentämään käsitystäni massatuotetuista leluista artefakteina, joita ei vastoin ennakkokäsitystäni koskaan voi käsitellä käyttövaihtelun täysin avoimina objekteina. Lelu sekä mahdollistaa että rajoittaa leikkiä. Lelujen suunnitteluun vaikuttavat niin lelumuotoilijoiden luovat kuin leikkisätkin asenteet ja

menettelytavat ja näin ollen lelukulttuurien ensisijaisten leikkijöiden ideat siitä, millainen lelu on arvokas.

Toinen tutkimuskysymykseni tähtäsi selvittämään sitä, mitä leluiteollisuuden parissa työskentelevät (lelu-)suunnittelijat voivat oppia aikuisten lelusuhteita käsittelevästä tutkimuksesta. Kysymys osoittautui tarpeelliseksi, sillä kaikki lelusuunnittelijat, leluja valmistavat yritykset tai edes lelusuunnittelua opettavat tahot eivät tiedosta aikuista mahdollisena leluleikkijänä.

Lelusuunnittelijoiden tehtävänä onkin voimistaa lelu leikillistä potentiaalia laajentamalla sen toimintamahdollisuuksia ja kasvattamalla siihen suunniteltua wow-kokemusta. Lelun taustatarina, sen fyysinen muoto ja sen kasvojen ilmeikkyyden luovat merkityskehysten, johon viittaa wow-kokemusta rakentavina elementteinä. Totean tutkimuksessani parhaimpien lelujen houkuttelevan leikkijässään esiin leluelämyksen, josta kehittyy leluleikissä *flow*-tyyppinen kokemus. Flow-kokemuksen aikaansaavat aikuisten harjoittamat leikkiaktiviteetit antavat leluesineelle lisäarvon. Luova, tuottelias toiminta kuten leluasetelmien rakentaminen, vaatteiden ompelu ja leluhahmon muunlainen tuunaus ja stailaaminen edustavat aikuisen leluleikin muotoja ja siten rakastetun ja huolehditun leluarvoa jalostavia toimintamalleja.

Kun lelu tarina, esineellinen ulottuvuus muuntuu ja kasvattaa arvoaan leikissä, lelu saa leikkijänsä mielessä avaraisten hehkon (*glow*). Massatuotettujen lelujen kulttuureissa enemmän todella on enemmän: Leluleikkiin liittyvät tee-se-itse-aktiviteetit, kuten kuvaleikki ja leluturismi niin leikkijän seurassa kuin itsenäisestikin matkustavine leluineen havainnollistavat uusimpia, nykyelujen parissa harjoitetun leluleikin ulottuvuuksia. Siksi lelut on tutkimustulosteni valossa nähtävä paitsi luovan toiminnan mahdollistavina työkaluina, myös kumppaneina ja jopa leikkijöiden avatareina, jolloin leluleikistä tulee myös eräänlaista leikkiä identiteeteillä.

Tullessaan elinkaarensa päätepuolelle luovat leluista arvokkaimmat ympärilleen erityisen jälkihehkon (*afterglow*), jolloin ne rinnastuvat muihin arvostettuihin materiaaliseen, visuaaliseen ja pop-kulttuureihin liitettyihin esineisiin, jopa taideteoksiin.

Sosiaalinen media on merkittävä näyteikkuna aikuisten leluikäyttäjien toiminnallisuuteen. Sen leikkikentillä aikuisten lelusuhteet tulevat kertoneeksi lelukulttuurien murroksesta digimaailmoihin ja samalla niiden kehittymisestä leluhoivaamisesta (*caring*) samanmielisten lelufanien leikillisen toiminnan esittämiseen ja jakamiseen (*sharing*).

Lelujen ja pelien lähentyminen

Vaikka aiempi leikintutkimus usein sivuuttaa aikuisen leikkijän näkökulman leluista puhuttaessa, ovat aikuiset nyt raottamassa lelukaappiansa ovia. Tutkimuksessani pyrin laatimaan aikalaisdiagnoosin aikuisten leluleikeistä (ja leikkillisyydestä) nykyajan lelukulttuureihin liittyen ja sitä kautta tunnistamaan ja antamaan äänen väitöskirjassani profiloimille leikkijöille: Lelukeräilijöille, leikkiville taiteilijoille, lelusuunnittelijoille ja luovaa, tuotannollista toimintaa harjoittaville arjen leluleikkijöille, sekä erittelemään heidän moniulotteisia leluelämyksiään.

Tutkimustulokseni osoittavat lelujen aseman esineinä, joita hankkivat, vaalivat ja joilla leikkivät kaikenikäiset. Esitän väitöskirjassani näkemyksen leluista leikin instrumentteina, jotka leikillisen potentiaalins sisältävinä esineinä voivat herättää aikuisenkin leikkivaiston ja kannustaa hänet koettelemaan lelun leikillistä arvoa (*play value*). Hyvin suunniteltuun leluun on sisäänrakennettu jatkojalostamisen ja käsityöläisyyden ajatus, joka leikkijän käytössä lisää lelun visuaalista, materiaalista ja kertomuksellista arvoa – ja sitä myöten sen auraattista hehkoa.

Leluista – näistä muoviin puristeista ja kankaasta muotoilluista hah-

moista – voi tutkimukseni mukaan muodostua pysyväisiä kumppaneita aikuisillekin. Miksei lelusuunnittelussa tulisi siis kiinnittää aiempaa enemmän huomiota sellaisiin ulottuvuuksiin ja toiminnallisuuksiin, jotka leluhahmoissa ve-toavat aikuisten leluleikkijöiden pitkäaikaisiin tarpeisiin. Sellaisiin, jotka vangitsevat leikkijän kiinnostuksen wowkokemuksen avulla ja kannustavat miellyttävän flow-tilan aikaansaaviin leikin muotoihin.

Tutkimukseni tuli myös paljastaneeksi sen, että nykyleluihin liittyvissä kulttuureissa leikin muodot (*play patterns*) eivät välttämättä eroa suuresti pelikulttuurien vastaavista, vaikka leluleikin oletetaan paremminkin kuuluvan vapaan ja säännöttömän leikin piiriin. Leluleikkeihin voi muodostua säännönmukaisuuksia, jotka kehittyvät leikin edetessä leikkijöiden itsensä määrittelemänä.

Materiaalisen ja digitaalisen leikkiaineoksen hybridisoituminen eli nykylelujen yhteensulautuminen pelituotteiden kanssa ja vapaan leikin ja pelamisen rajojen hälventyminen edustavat sellaisia tutkimuksellisia alueita, jotka aikuisen leikin ohella tulevat epäilemättä kiinnostamaan niin leluteollisuuden kuin pelienkin tutkijoita vielä vuosia tästä eteenpäin. Nämä leikkikulttuurien risteytymissä sijaitsevat tutkimus-

aiheet tarjoavat loputtomasti mahdollisuuksia syventää väitöskirjassani ehdotamia keskustelunavauksia.

Tutkimustulosteni nojalla ehdotan että leluille tulisi antaa tunnustetumpi ja arvostetumpi asema niin tulevaisuuden tutkimuskentillä kuin leikkikulttuurinkin laajenevilla alueilla. Lisäksi totean, että Buzz Lightyearin sanoin alussa esittämäni väite tulisi korjata seuraavalla tapaa: Lelun elinkaari ja elämä eivät muodostu merkityksellisiksi vain siinä tapauksessa, että lelu on saanut lapsen leikimään itsellään. Lelu on merkityksellinen aina niissäkin tapauksissa, joissa se on tullut arvostetuksi, vaalituksi ja luovasti leikityksi kenen tahansa leikkitoiminnassa – myös aikuisen lelukäyttäjän.

TaT, FM, Ekon.mag. **Katriina Heljakan** englanninkielinen väitöskirja *Principles of adult play(fulness) in contemporary toy cultures. From Wow to Flow to Glow* tarkastettiin Aalto-yliopiston Taiteiden, arkkitehtuurin ja suunnittelun korkeakoulussa 8. kesäkuuta 2013. Vastaväittäjänä toimi professori Luisa Peixoto de Magalhães Bragan katolisesta yliopistosta. Heljakka toimii leikkikulttuurien post doc -tutkijana Turun Yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmassa.

Esittelyt

Keskusteluja maahanmuuttajanaisten kanssa

Sonja Hellman, *Naiset ilman maata. Viisitoista kertomusta. Suom. Sanna Kangasluoma. Like, Helsinki 2013. 172 s.*

Sonja Hellman kokosi kirjan *Naiset ilman maata* haastattelemalla viittätoista Suomessa asuvaa naista, jotka ovat lähtöisin melko kaukaa Suomen ulkopuolelta. Kokoelmassa kuvataan kunkin naisen haastattelutilannetta, mikä lisäksi referoidaan jokaisen omia kertomuksia elämästään. Kirja ei siis ole tutkimus, eikä sitä ole sellaiseksi tarkoitettukaan. Teos olisi ehkä kuitenkin toimivampi, jos kertomukset olisi vaikkapa ryhmitelty lukuihin, joiden alussa tai lopussa olisi kerrottu jotain muutamalle naiskohdalolle yhteistä. Nyt tarinat vain tulevat peräkkäin.

Hellman kertoo, ettei hän varsinaisesti valikoinut haastateltaviaan, vaan otti mukaan kaikki, jotka vain suostuivat. Jotkut suhtautuivat pyyntöön hyvin suopeasti, koska he halusivat kertoa elämäntarinansa tai puhua jostakin

tärkeäksi kokemastaan asiasta. Muutama suostui epäroiden, ja nämä naiset eivät olleet haastattelutilanteissa kovin avoimia. Tunnistamisen pelossa osa naisista ei ole halunnut esiintyä omalla nimellään, joten heistä käytetään salanimiä. Muutkin esiintyvät pelkällä etunimellään.

Huivilla vai ilman

Hellmanin haastattelemat naiset ovat kaikki muslimeja. He ovat kotoisin Afganistanista, Bosniasta, Irakista, Libyasta, Marokosta, Pakistanista ja Somalias-ta. He ovat tulleet Suomeen monista eri syistä: muutama on pakolainen, osa on tullut maahan avioliiton tai työn takia. Joillakin heistä on koulutus ja ammatti, osa ei käynyt juuri mitään kouluja. Joidenkin elämä entisessä kotimaassa on ollut pelon, nälän ja puutteen sävyttämää, mutta toiset ovat eläneet jopa ylellisesti. Jostakin syystä kaikkien haastateltujen tilanne kotimaassa on kuitenkin käynyt niin vaikeaksi, että he ovat olleet valmiita lähtemään sieltä tuntemattomaan kaukaiseen maahan, jonka olosuhteista he eivät ole tienneet juuri mitään ja jonka kieltä he eivät osanneet.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuoden 2012 lopulla Suomessa asuvista henkilöistä 4,9 % puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia

tai saamea. Heistä selvästi suurimmat ryhmät ovat venäjää ja viroa äidinkielenään puhuvia, sen jälkeen tulevat somalin-, englannin- ja arabiankieliset. Muslimien määrää Suomessa on vaikea arvioida, koska ainakaan useimmat somalit eivät ole virallisesti rekisteröityneet mihinkään uskonnolliseen yhteisöön. Suomessa venäjää äidinkielenään puhuvia maahanmuuttajia kohdellaan helposti ennakkoluuloisesti, mutta muslimeihin ennakkoluuloja kohdistuu ehkä vielä enemmän. Yksi syy tähän voi olla se, että erityisesti musliminaiset erottuvat valtaväestöstä helposti esimerkiksi vaatetuksestaan: jo se, että käyttää hijabia, riittää. Naiset kertovatkin kokeneensa rasistista kohtelua työhaussa, opiskelussa, vapaaajalla ja jopa julkisissa laitoksissa.

Naisten suhtautuminen uskontoon vaihtelee. Joku kertoo olleensa kotimaassaan hyvin uskonnollinen ja pahoittelee, että Suomessa on rukoileminen eri syistä jäänyt vähemmälle kuin ennen. Melko moni kuitenkin toteaa, että uskonto on vasta Suomessa tullut todella tärkeäksi osaksi elämää. Vasta asuttuaan täällä jonkin aikaa he ovat ryhtyneet perehtymään Koraaniin kunnolla, käyttämään huivia ja rukoilemaan säännöllisesti. Uskonnonharjoittamiseen liittyy varmaan myös tunneyhteys entiseen kotimaahan ja niihin hyviin asioihin, jotka jäivät taakse.

Yksin vieraalla maalla

Useimmat Hellmanin haastattelemissa naisista ovat tai ovat olleet naimisissa. Muutamat on naitettu nuorina, osa on avioitunut omasta halustaan. Useimmilla on myös lapsia. Jotkut ovat eronneet väkivaltaisesta miehestä, joidenkin puoliso on surmattu tai kadonnut levottomuuksissa. Muutama niistäkin, joilla on puoliso, kokee, ettei saa tältä tarpeeksi tukea vaan joutuu yksin huolehtimaan monista asioista. Maahanmuuttajanaisia neuvova marokkolaissyntyinen Saadia kertoo, että monien naisten on vaikea uskoa, ettei heidän ole pakko jäädä väkivaltaiseen avioliittoon. Saadia opastaa näitä naisia, että Suomessa nainen voi saada asunnon ilman miestä ja että nainen saa täällä päättää itse asioistaan sekä esimerkiksi opetella kieltä, opiskella ja hankkia ammatin.

Tavallisesti naiset tulevat suurista perheistä, joiden jäsenistä Suomeen on päätenyt kuitenkin vain osa. Joku on joutunut jättämään jopa omia lapsiaan entiseen kotimaahan. Aiemmassa elämässään naiset olivat tottuneet elämään sukulaisten keskellä ja tapaamaan heitä jatkuvasti. Suomessa he kertovat kampaavansa sukulaisiaan ja toivovat saavansa näitä lähelleen. Puhelut ja vierailut ovat tärkeitä, mutta ne tuottavat myös mielipahaa, kun täytyy jälleen

erota eikä seuraavasta tapaamisesta ole takeita.

Työmarkkinoille pääsy on musliminaisille Suomessa vaikeaa. Erityisesti aikuisena Suomeen tulleiden naisten kielitaito jää usein heikoksi, ja haastateltujen kokemuksen mukaan siivoustyösäkin vaaditaan usein erinomaista suomen kielen taitoa. Kun työtä ei löydy ja nainen jää lasten kanssa kotiin, hän ehtii unohtaa oppimansa ennen seuraavaa kielikurssia. Aikuiskontaktien ja mielekkään tekemisen puute saa monet naisista tuntemaan itsensä väsyneiksi, turhautuneiksi ja masentuneiksi.

Arkea ja juhlaa

Viittätoista haastattelua kehystävät onnistuneesti kuvaukset kahdesta naisten juhlasta. Kirjan alussa kuvataan afganistanilaislähtöisten naisten uuden vuodenjuhlaa, jossa uutta vuotta juhlistetaan syöden ja tanssien. Uusi vuosi voi olla juhlijasta riippuen vuosi 1390, 1432 tai 2011. Kirjan viimeinen luku taas kuvaa pakistanilaisyyntyisten naisten koontumista *ramadan*-kauden iltana. Ramadan-kuukauden aikana pidättäytyään valoisaan aikaan syömästä ja juomasta, mutta iltaisin syödään yhdessä ja kokoonnutaan koteihin tai moskeijaan rukoilemaan. Hellman on päässyt nauttimaan illallista usean naisen ja näi-

den lasten kanssa. Naiset valvovat niin kauan kuin jaksavat, rukoilevat, lukevat Koraania ja kertovat pyhiä tarinoita. Lapset leikkivät keskenään. Luku kuvaa hienosti naisten ramadan-illan tapahtumia mutta ilmi käy myös se, miten epävarmaksi suomalainen ei-muslimi tuntee itsensä halutessaan ehdottomasti käyttäytyä oikein ja varoessaan kaikin tavoin loukkaamasta emäntiään.

Kirjan lopussa on pieni muutaman sanan sanasto. On hyvä, että edes jotain on selitetty, mutta sanastoon olisi ollut hyvä koota yhteen ainakin sellaiset suomalaiselle lukijalle vieraat ilmaukset, jotka esiintyvät tekstissä. Sanaston lisäksi lopussa on lukuvinkeinä parikymmentä suomen-, ruotsin- ja englanninkielistä teosta, jotka käsittelevät islamia ja maahanmuuttajia.

Naiset ilman maata -teoksen luetuaan voi todeta, että vaikka muslimitaustaisilla maahanmuuttajanaisilla voi olla paljon yhteistä, jokaisen naisen kertomus on erilainen, kuten ihmisten elämäntarinat yleensäkin. Kirjoittajan elosa tyyli kuvata erityisesti haastattelutilanteita vie lukijan mukanaan. Melkein tuntuu, kuin olisi itse ollut mukana ja tavannut nämä naiset henkilökohtaisesti.

Merja Leppälahti

FL Merja Leppälahti on turkulainen folkloristi, tutkija, tietokirjailija ja kriitikko.